

Тема: Реалістичний стиль в образотворчому мистецтві

Мета предметних мистецьких компетентностей – логічне мислення, розуміння поняття реалізм, уявлення про мистецтво реалізму, вдумливе сприйняття художніх творів;

Формування ключових компетентностей: – сприймання мистецького твору як форми самовираження людини, прагнення до творчої самореалізації, дбайливе ставлення до народних традицій і надбань своєї й інших культур, толерантне ставлення до культурного розмаїття регіонів світу.

Хід уроку

Тема нашого уроку пов'язана з мистецтвом реалістичного стилю. На вашу думку, який вид мистецтва має кращі можливості для зображення правди життя? Як би ви назвали стиль, де зображують реальний образ, а не вигаданий? Відповіді на запитання знайдите сьогодні на уроці.

Найбільш повне розкриття рис реалізму вбачається в живописі критичного реалізму XIX ст. і в подальшому соціалістичному реалізмі XIX ст. Реалізм розкриває особистість людини та її зв'язки з сучасним йому суспільством і соціальним становищем у ньому.

Реалістичне зображення проявляється по – різному, у різних видах мистецтва. Художній образ не залежить від ступеня подібності, наслідування реального об'єкта, натуралістичності зображення, а проявляється в індивідуальному стилі митців.

Вперше термін «Реалізм» у галузі образотворчого мистецтва з'явився в середині XIX ст. Його народження пов'язують із творчістю художника Г. Курбе. Критичний реалізм, що існував у мистецтві європейських країн і Америки, був орієнтований на зображення життя знедолених верств суспільства, протиставлення його становища багатіїв, співчуття людській нещасливій долі.

Реалізм (від лат. *realis* — «суттєвий», «дійсний») — стиль і напрям у літературі та мистецтві, які ставили метою правдиве відтворення дійсності в її типових рисах. Панування реалізму слідувало за добою романтизму і передувало символізму. Термін «реалізм» вперше вжив французький літературний критик Жуль Шанфлері в 50-х роках 19 століття для позначення мистецтва, що протистоїть романтизму і академізму.

На відміну від романтизму, який зосереджував увагу на внутрішньому світі людини, основною для реалізму стає проблема взаємин людини і середовища, впливу соціально-історичних обставин на формування духовного світу (характеру) особистості. Замість інтуїтивно-почуттєвого світосприйняття на перше місце в літературі висувається

пізнавально-аналітичне начало, а типізація дійсності утверджується як універсальний спосіб художнього узагальнення.

У XIX ст. визначальною рисою реалізму вважалася «правдивість» — у розумінні «вірності дійсності», яку відображає митець. У зв'язку з цим варто зазначити, що справжнє мистецтво завжди є правдивим, адже незмінно прагне відобразити істини й цінності людського буття, які, однак, не залишаються незмінними. Той чи інший художній напрям стає домінуючим і «правдивим» за певної доби саме тому, що виявляється здатним дати найпереконливіші відповіді на її виклики, найповніше виразити «істини буття», як вони мисляться й переживаються сучасниками.

В різних країнах реалізм у живописі мав свою назву: В Росії – передвижництво, В Італії – веризм, в Австрії – гейдельберзька школа, в Америці – кола миттєвого відра. Французькі живописці належали до барбізонської школи: Т. Руссо, Ж. Мілле, Ж. Бретон.

Особливості реалістичного живопису:

- ✓ характер і вчинки героя пояснюються його соціальним походженням та становищем, умовами повсякденного життя;
- ✓ розв'язання проблем на основі загальнолюдських цінностей.
- ✓ правдиве, конкретно-історичне, всебічне зображення типових подій і характерів у типових обставинах при правдивості деталей;
- ✓ достовірність;
- ✓ уважне дослідження навколишнього світу.

Жанри реалістичного живопису:

- ✓ Побутовий
- ✓ Історичний
- ✓ Портрет
- ✓ Пейзаж

Серед представників цього напрямку – легенда іспанського мистецтва **Франсіско Гойя**. Якщо у ранньому періоді його творчості переважали романтичні ідеї, то в пізньому його талант набув рис реалізму. Картина Ф. Гойя «Дівчина з глечиком» - одна з найславетніших. Її створено за мотивами подій народно – визвольної боротьби Іспанії у період наполеонівських воєн. Сюжет простий: на заході сонця дівчина з народу несе чоловікам воду. Героїню написано в традиційній іспанській манері, підкреслено почуття власної гідності моделі. Пензель зрілого майстра у цьому творі виокремив силу, енергію та моральне начало свого народу.

Одним із найвидатніших майстрів реалізму XIX ст. Ілля Юхимович Рєпін у своїй творчості широко охопив і яскраво показав найрізноманітніші аспекти життя та історії

Російської імперії, у портретному жанрі – зобразив усіх видатних представників нації свого часу. Значне місце у його творчому доробку посідала українська тема. Сюжет картини «Запоріжці пишуть листа турецькому султанові» базується на історичних подіях 1676 р. Письмовий ультиматум турецького султана Мехмеда IV викликав бурю емоцій у запорізьких козаків. Під керівництвом кошового отамана Івана Сірка розгнівані козаки коша написали султанові відповідь. Історичний лист запоріжців не зберігся; що правда, у XVIII ст. було знайдено його копію. Цим полотном Репін хотів показати сміливий і незалежно – запальний характер запорізьких козаків. Митець зобразив різноманітну масу колоритних постатей. Запоріжці пишуть листа, посміхаються й жартують, добираючи гнівні й сміливі слова відповіді, писар приділяє увагу кожному із запоріжців, що його оточують. В етюдах до цього епохального полотна Репін змінював композиційні моменти, окремі фігури та їхнє розташування. Композиція повністю врівноважена, образ згуртованих під пензлем майстра запорізьких козаків бездоганний. На ролі запоріжців Репін обирав натурників із – поміж відомих особистостей свого часу. Для отамана Сірка йому позував генерал – письменник – губернатор Києва. Колоритний старий козак у білій папасі – письменник журналіст В.О. Гіляровський, для писаря позував історик Д.І.Яворницький.

Жан Дезіре Гюстав Курбе – живописець, пейзажист, жанрист і портретист, один із видатних митців Франції XIX ст. Курбе очолив французьку реалістичну школу, що поширилася іншими країнами.

«Купальниці»

Ця картина, що вперше була виставлена в Салоні 1853 року, викликала обурення. Наприклад, імператриця Франції сказала, що тіло оголеної жінки виглядає, як конячий труп, а Наполеон III вдарив полотно своїм хлестом. Картина порушувала одразу декілька правил «гарного тону». В першу чергу, тіло жінки зображено занадто реалістично. В салоні оголена натура сприймалася лише при зображенні міфологічних богів. Один з критиків говорив, що при погляді на таку жіночу фігуру, у самого крокодила пропав би апетит.

У Салоні подібні картини повинні були бути мотивованими сюжетом. Поза оголеної жінки нагадала критикам позу Марії Магдалини ("Не торкайся мене"). Проте сама думка, що Марія Магдалина оголеною зустрічає Христа, що воскрес, була неприйнятною. Отже, картина не мала сюжету. Простягнуті руки жінки обіцяли глядачам сюжет, тому вони йшли з виставки обманутими.

По-друге, критики були обурені не зовсім чистою накидкою жінки та відверто брудними ногами жінки, що сидить.

Не зважаючи на таку критику, захоплення викликала майстерність художника, із яким він зобразив пейзаж, а також ділянка полотна, що нагадує натюрморт, на якій зображено одягу жінки, що зав'язана у вузол.

«Добрідень, пане Курбе»

Із травня по вересень 1854 року Густав Курбе мешкав в Монпельє, у свого друга, мецената Альфреда Брюйя. Ця знаменита картина змальовує їх зустріч на приміській дорозі. Курбе тільки що вийшов з карети. За плечима в нього дорожня торба. Брюйя супроводжують його камердинер та пес.

Перебування у Брюйя було важливим для Курбе. Він відхилив замовлення для Всесвітньої виставки для того, щоб влаштувати власну. І для цього йому потрібна була підтримка Брюйя. Вони повинні були разом орендувати площу поруч із територією Виставки, де представлялися б картини Курбе разом із роботами із колекції Брюйя. Спочатку Брюйя погодився із таким задумом, але врешті-решт, прийшов до висновку, що не варто конфронтувати із владою.

Соціалістичні погляди не завадили Курбе зобразити шанобливого камердинера без тіні іронії. Він написаний так, ніби вважає себе не гідним бути присутнім при такій зустрічі. Курбе та Брюйя були масонами, про що свідчать жести, із якими вони вітають один одного. Білі рукавички також були обов'язковим елементом одягу масона.

Голова Курбе високо піднята, обличчя виражає щирю радість. Так само природно тримає себе Брюйя.

Борода Курбе, що стирчить, стала головною деталлю цієї картини для карикатуристів.

Один із найталановитіших художників – реалістів Франції – *Жан-Франсуа Мілле*, який звернувся до рідної природи, обравши провідною темою своєї творчості життя та працю селян, який зображував з надзвичайною теплотою, проникливістю й правдивістю. Один з засновників так званої Барбізонської школи, хоча його твори мають надзвичайне значення в мистецтві попри всі мистецькі течії. Малював жанрові композиції, пейзажі, створив декілька портретів. Картина Мілле «Сіач» надихнула Ван Гога на створення своїх композицій на подібну тему. А його «Анжелюс» була улюбленою картиною Далі, яскравого представника сюрреалізму. Далі звертався до образів «Анжелюс» усе своє життя.

За першим своїм фахом він портретист. Він брався і малював портрети. Але відчував незадоволення. До того ж в Парижі він навчався у історичного живописця Делароша. Задоволення ані від Делароша, ані від тодішнього Парижу він не відчував. Та й так, бо і Париж пустеля для бідних. Душею він відпочивав у музеї Лувр, бо треба було набрати досвіду, який ніхто не міг йому дати, окрім старих майстрів мистецтва.

Мілле один з майстрів, що звертались до створення гравюр. Це не було головним в його творчості, тому він зробив декілька експериментів в різних техніках: шість літографій, дві геліографії, шість гравюр на дереві. Найбільше він працював в техніці офорт. Серед них є як повтори своїх картин (офорт «Збирачки колосся»), так і досить самостійні сюжети. Надзвичайно вдалим був офорт «Смерть забирає селянина-дроворуба», що високою мистецькою якістю нагадав шедевр німецького майстра 16 століття Ганса Гольбейна з серії «Танок смерті».

Мілле тривалий час шукав композицію. У музеї Лувр зберігають два малюнки Франсуа Мілле з першими пошуками композиції. Ще один малюнок потрапив у Ермітаж у 1929 році. Композиція останнього і лягла в основу як офорту, так і картини на цю ж тему (Нова Карлсбергська гліпкотека, Копенгаген).

У Мілле майже неможливо знайти картини великі за розмірами: довжина уславленого полотна «Анжелюс» — 66 см, «Збирачок колосся» — 111 см, «Відпочинку на жнивях» — 116 см. І ці, здається, найбільші.

Маленьким шедевром стали і «Збирачки хмизу», всього 37 на 45 см. Сюжет картини у свій час вражав незвичайністю і разом з тим простотою. Дві маленькі постаті намагаються витягти суху застряглу деревину. Працю, яку гідно б робити художі, роблять дві селянки, самі, не чекаючи допомоги. Це той страшний світ, де допомоги просто не дочекались.

Дослідники дивувались — нема ні ефектної композиції, ні яскравих фарб. Нікого не вбивають і ніхто не кричить. А глядачі хапались за серце. Мілле навертав обличчя буржуазного суспільства до народу, до надмірної праці селян, до співчуття тим, хто важко і страшно працював на землі. Він навертав суспільство (і мистецтво Франції) до гуманізму. І це перекривало і маленькі розміри картин Мілле, і відсутність колористичних скарбів, театральних жестів, криків тощо. В мистецтво поверталася гірка правда сьогодення.

Його поклик почули. Мілле став авторитетом в живописі. І як завжди, одні закричали про його заполітизованість, інші вбачали в ньому надзвичайність, феномен. Його картини почали купувати.

Чим відрізняються реалістичні та романтичні образи?

!?

Порівняйте колорит картин «Віяльниці» Ж. Курбе та «Дівчина з глечиком» Ф. Гойї. Що можна розповісти про персонажів цих картин?

Товариство пересувних художників

Товариство пересувних художніх виставок (рос. Товарищество передвижных художественных выставок), скорочено передвижники — творче ідеологічне об'єднання

художників Російської імперії, в тому числі і українських, що було створено й активно діяло в останній третині XIX століття.

В естетичному плані члени Товариства цілеспрямовано протиставляли себе і свої творчі пошуки, а також спосіб популяризації творчості представникам офіційного академізму. Певний вплив на передвижницький рух мали подібні художні течії у Західній Європі, романтизм та ідеї народництва. Свою діяльність передвижники будували на засадах кооперації.

Передвижництво несло велику просвітницьку роль, мало велику кількість послідовників і в цілому здійснило значний вплив на розвиток мистецтва Росії та України.

Творчість Пересувних виставок в період свого розквіту в 1870—1890-х рр. розвивалася у бік усе ширшого охоплення життя, все більшої природності та свободи зображення. На зміну дещо скутій та сухуватій манері письма темними фарбами приходять вільна широка манера, передача навколишнього середовища за допомогою світлої палітри, рефлексів, кольорових тіней; різноманітнішою та вільнішою стає композиція картини, що відображала прагнення художників до якнайбільшої природності зображення, до відтворення живого зв'язку людини з довкіллям, природою. У творчості Передвижників критичний реалізм досяг у російському образотворчому мистецтві своєї кульмінації. Новаторське, істино народне мистецтво передвижникам служило дієвим засобом демократичного, суспільного, етичного та естетичного виховання багатьох поколінь і, врешті решт, стало важливим чинником розвитку російського визвольного руху, допомагало зростанню революційної свідомості суспільства.

Товариство об'єднувало майже всі найталановитіші художні сили країни. У його склад в різні часи входили (окрім ініціаторів) І. Ю. Рєпін, В. І. Суріков, В. Є. Маковський, І. М. Прянішников, О. К. Саврасов, І. І. Шишкін, Ст. М. Максимов, К. А. Савіцький, А. М. і В. М. Васнецови, А. І. Куїнджі, В. Д. Поленов, Н. А. Ярошенко, І. І. Левітан, Серов Валентин і ін. Учасниками виставок Товариства були М. М. Антокольський, В. В. Верещагин, А. П. Рябушкін і ін. Велику роль в розвитку мистецтва передвижників, грав критик-демократ В. В. Стасов. Третяков Павло комплектуючи свою галерею творами Передвижників, надавав їм важливу матеріальну й моральну підтримку. Авторитет і суспільний вплив Товариства неухильно зростали. Самодержавство вимушене було відмовитися від первинної тактики утисків і цькування Передвижників.

- ✓ Яким жанром живопису надавали перевагу художники реалістичного напрямку в своїх картинах?
- ✓ Назвіть видатних художників – реалістів.

Підготувати кожному доповідь про сподобавшогося художника.

